

Nr 12.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om utrikeshandelns framtida inriktning.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 159 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Persson* och nr 203 i andra kammaren av herrar *Hagberg*, *Senander* och *Karlsson* i Stuvsta har föreslagits,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om tillsättandet av ett utredningsorgan för att utreda och befordra möjligheterna till ett väsentligt vidgat varuutbyte mellan Sverige, Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna;

att detta utredningsorgan ges sådan sammansättning att de breda lagrens önskemål i fråga om utrikeshandelns inriktning och uppgifter tillfredsställande kunna komma till uttryck;

att utredningsorganet erhåller befogenheter att i respektive länder företaga erforderliga sonderingar, liksom att uppgöra förslag till varulistor etc.;

att utredningsarbetet bedrivs på sådant sätt att de resultat, vartill det föranleder, kunna föreligga vid utformningen av 1953 års utrikeshandel.»

Beträffande motiveringen för motionerna får utskottet hänvisa till motionen II:203.

Över motionerna har i vederbörlig ordning yttrande inhämtats från *kommerskollegium* och *statens handels- och industrikommission*, varjämte *Sveriges allmänna exportförening* och *Sveriges industriförbund* beretts tillfälle avgiva yttrande i ärendet.

Vid kommerskollegii yttrande äro fogade yttrandena från Sveriges grossistförbund, Kooperativa förbundet samt handelskamrarna i Göteborg, Malmö och Gävle.

Motionerna avstyrkas av samtliga remissinstanser. I yttrandena understrykes genomgående angelägenheten av att vår handel med främmande länder får utveckla sig fritt och söka sig de marknader där de förmånligaste villkoren för varuutbytet kunna erhållas. En samstämmig uppfattning råder om att något behov inte föreligger av ett särskilt utredningsorgan i av motionärerna angivet syfte.

Av yttrandena torde här följande avsnitt få återgivas.

Kommerskollegium har bland annat uttalat:

Den svenska handelspolitiken karakteriseras av en strävan att undanröja de hinder som kunna förefinnas mot en fri utrikeshandel. De inskränk-

ningar i denna frihet som för närvarande göra sig gällande ha framtvingits av nu rådande förhållanden på världsmarknaden. En dirigerings av handeln på det sätt motionärerna synas åsyfta skulle emellertid icke vara förenlig med våra handelsintressen. Däremot är det ett betydande svenskt intresse att vår handel med främmande länder, däribland Sovjetunionen och de östeuropeiska länderna, utvidgas inom ramen för de allmänna riktlinjerna för handelspolitiken. Det är därför av vikt att de möjligheter till ett vidgat varuutbyte med nyssnämnda länder som kunna förefinnas bli tillvaratagna. Tillsättande av ett särskilt utredningsorgan för ändamålet synes Kollegium emellertid icke påkallat. Det torde ankomma på det centrala organ — statens handels- och industrikommission — som handhar den under rådande förhållanden erforderliga regleringen av varuutbytet med främmande länder och som till ledning för den aktuella handelspolitiken utför utredningsarbete i detta ämne, att verkställa de utredningar i förevarande avseende, som kunna visa sig behövliga. Detta organ har en sådan sammansättning att berättigade önskemål från olika samhällsgruppers sida i fråga om utrikeshandeln kunna göra sig gällande.

Statens handels- och industrikommission har i sitt yttrande i första hand belyst, huruvida med hänsyn till kommissionens erfarenheter av det handelspolitiska förberedelsearbetet tillsättande av ett särskilt utredningsorgan för lösande av de av motionärerna berörda problemen kan anses önskvärt.

Kommissionen erinrar till en början om att under 1938 svarade Sveriges handel med de åsyftade östeuropeiska länderna mot ca 6,5 procent av Sveriges totala utrikeshandel; 1950 och 1951 uppgick den till ca 7 procent. Någon större relativ förändring har, som framgår av dessa siffror, ej ägt rum från förkrigstiden till efterkrigstiden. Att huvuddelen av Sveriges utrikeshandel nu som tillförne varit inriktad på andra marknader torde enligt kommissionen bland annat finna sin naturliga förklaring däri, att den svenska exporten till ungefär hälften utgöres av skogsindustriprodukter, för vilka någon nämnvärd normal avsättning av naturliga skäl ej står att finna i de östeuropeiska länderna, samt däri, att det folkrikaste landet i Östeuropa — Sovjetunionen — alltid hittills visat ett relativt ringa intresse för import av konsumtionsvaror och lättare verkstadsprodukter.

Kommissionen fortsätter:

Den ekonomiska integration, som under efterkrigsåren ägt rum mellan de östeuropeiska länderna, har för svenskt vidkommande bl. a. medfört — med växlande styrka i fråga om de skilda länderna — att den tidigare exporten av konsumtionsvaror och högt förädlade verkstadsprodukter även till andra länder än Sovjetunionen trängts tillbaka. Man hade därför måhända kunnat vänta sig att detta skulle ta sig uttryck i en avsevärd nedgång i Sveriges handel med de östeuropeiska länderna. Att så ej blivit fallet torde bero därpå, att det å ömse sidor funnits ett intresse att bevara eller utbygga handeln i fråga om råvaror och för produktionsutvecklingen viktiga kapitalvaror. De östeuropeiska ländernas efterfrågan inriktar sig emellertid mot ett relativt speciellt och begränsat område av den svenska produktionskapaciteten, på vilken även den inhemska efterfrågan ställer stora krav. Så länge dessa förhållanden råda synes därför relativt små möjligheter föreligga att öka de svenska prestationerna; med hänsyn till rådande valuta-

förhållanden sättes därmed också en betalningsmässig gräns för de köp Sverige kan göra i de östeuropeiska länderna. Kommissionen skulle för sin del anse det förenat med många fördelar för landet med en utveckling, som innebure, att de östeuropeiska länderna mera än hittills såge med sina intressen förenligt att i större utsträckning öppna sina gränser för sådana varor, som ligga naturligt till för det svenska näringslivet att producera och exportera. Likaså anser kommissionen, att det skulle vara till svensk fördel, därest strävandena att nå fram till en mer »multilateral» betalningsanordning mellan de östeuropeiska länderna å ena sidan och Sverige å andra sidan skulle leda till framgång. Detsamma gäller ansträngningarna inom de internationella samarbetsorganisationerna — i främsta hand Genèveorganisationen — att vidga varuutbytet mellan Öst- och Västeuropa av varor, varmed dessa länder sedan gammalt plägat förse varandra. Angeläget är emellertid att detta sker genom handelns naturliga utveckling. Statliga ingrepp i syfte att dirigera handeln till eller från olika länder äro icke önskvärda utan böra så länge som möjligt undvikas.

Kommissionen har härefter erinrat om att det enligt kommissionens instruktion åligger kommissionen att verkställa erforderliga utredningar i handelsavtalsfrågor; kommissionen säger sig vid fullgörandet av detta uppdrag icke ha gjort erfarenheter, som pekat hän mot lämpligheten att överflytta detta arbete i vad avser de östeuropeiska länderna till ett särskilt organ, och har icke uppfattningen, att förut redovisade synpunkter på den svenska utrikeshandeln med de östeuropeiska länderna motivera en speciell anordning för lösandet av de föreliggande problemen.

Kommissionen anför i detta hänseende följande.

Med hänsyn till att de östeuropeiska länderna arbeta med olika prisnivåer i fråga om sin inrikeshandel och sin utrikeshandel och beträffande den senare närmast ansluta sig till de priser, som med hänsyn till den allmänna efterfrågan kunna nås på världsmarknaden, skilja sig problemen vid avtalsförberedelserna mellan dessa länder och Sveriges övriga handelspartners mindre från varandra än man i förstone kunde föränledas tro med hänsyn till att utrikeshandeln i de östeuropeiska länderna helt eller delvis är förstattligad. Kommissionen skulle tvärtom vilja karakterisera det som en nackdel för den allmänna handelspolitiska planeringen, därest ett område härav skulle brytas ut och läggas under en särskild institution. Det handelspolitiska förberedelse- och övervakningsarbetet är under nu rådande förhållanden att betrakta som ett under åren kontinuerligt pågående arbete, där inträffade förändringar i varuutbytet med ett eller flera länder omedelbart ge impulser till framställningar eller upptagande av förhandlingar med andra länder.

Sammanfattningsvis uttalar kommissionen att det torde vara till fördel för utrikeshandeln i dess helhet, att de erfarenheter, som göras och de synpunkter som framkomma vid bilaterala handelsförhandlingar, multilaterala förhandlingar och internationella konferenser, överblickas i sin helhet av ett organ och att det planeringsarbete, som erfordras, kan utföras under hänsynstagande såväl till de speciella förhållandena gentemot ett land eller en ländergrupp som till förhållandena gentemot övriga länder.

Av de yttranden från några handelskamrar som bifogats kommerskollegii utlåtande torde få återgivas det som avgivits av *Skånes handelskammare*. Handelskammaren anför:

Det är utan tvivel ett allmänt svenskt intresse, att handelsutbytet mellan Sverige å ena och Sovjetunionen samt de med nämnda land nära liggande staterna å andra sidan upprätthålles i önskvärd omfattning. Handelskammaren kan emellertid icke dela motionärernas uppfattning, enligt vilken den svenska utrikeshandeln planmässigt och på lång sikt bör omdirigeras till de östeuropeiska marknaderna. Ett dylikt förfaringssätt kan medföra, att vår utrikeshandel blir så bunden, att de affärsmässiga övervägandena komma i bakgrunden. Därest det emellertid med hänsyn till Sveriges övriga handelspolitiska åtaganden är möjligt, vill Handelskammaren för sin del förorda, att en undersökning, syftande till en utvidgning av varuutbytet med ovanstående länder, kommer till stånd. En dylik undersökning synes lämpligen böra anförtros åt Sveriges allmänna exportförening, som torde äga för ändamålet erforderlig expertis och erfarenhet.

Sveriges grossistförbund har i sitt yttrande till en början framhållit följande.

Motionärerna ha ifrågasatt en utredning av frågan om utrikeshandelns framtida inriktning. En fortsatt vittgående dirigering av utrikeshandeln synes föresväva dem. Då vi hävda att handeln i görligaste mån skall få utveckla sig själv efter de naturliga och ekonomiska förutsättningar, som finnas, måste vi bestämt avvisa tanken på en statlig utredning, som skulle taga sikte på en ytterligare dirigering av handeln. En sådan utredning kan enligt vår åsikt endast ha sitt berättigande om den avser att undanröja hinder för utrikeshandelns naturliga utveckling.

Grossistförbundet har därefter ställt frågan om av motionärerna påstådda hinder verkligen föreligga till följd av svenska åtgöranden för en ökning av handeln österut och vidare om naturliga förutsättningar härför äro för handen. Till besvarande härav anför förbundet följande.

Att vår utrikeshandel i så väsentlig omfattning kommit att ske med de västeuropeiska länderna och de övriga kontinenterna beror icke på någon form av »dirigering». Det är i dessa länder, som varorna i regel stått att hämta till bästa priser och i bästa kvaliteter; det är i dessa länder som ansatser gjorts och i begränsad utsträckning genomförts i syfte att komma bort från den stela bilateralism, som är ett så svårt hinder för utrikeshandeln.

Ser man på östländerna kan man näppeligen konstatera några strävanden att på ett mera väsentligt sätt söka underlätta handeln. Strikt bilaterala avtal ha gällt och gälla med Sovjetunionen, Polen, Tjeckoslovakien och Ungern. Den s. k. Sukab-överenskommelsen med Östtyskland är i princip av samma art. Man kan icke göra sig fri från den uppfattningen, att dessa länder under efterkrigsperioden väsentligt varit intresserade av import från Sverige av råvaror och kapitalvaror men visat föga intresse för andra färdigvaror. I fråga om exporten till Sverige ha Sovjetunionen och Polen praktiskt taget helt begränsat sin export till samma varuslag. Däremot ha Östtyskland och Tjeckoslovakien visat intresse för ett mera differentierat varuutbyte med Sverige.

Vad den praktiska utformningen av varuutbytet beträffar är att märka

beträffande importen av de stora stapelbetonade råvarorna att här endast uppträda ett begränsat antal köpare på svensk sida gentemot utrikeshandelscentralerna i leverantörländerna. I stort sett ha väl hittills också dessa affärer gått relativt friktionsfritt. En utvidgning av varuutbytet med ifrågavarande länder förutsätter emellertid att färdigvarorna både vad gäller import och export få ett väsentligt ökat utrymme. Först därigenom kan en mera avsevärd utbyggnad av varuutbytet ernås.

Detta förutsätter emellertid att de östeuropeiska länderna på ett helt annat sätt än hittills positivt verka för en utvidgad handel med färdigvaror. Den svenska marknaden ställer stora anspråk på kvalitet och jämnhet i leveranserna. Vissa av ifrågavarande länder ha på olika områden en produktion, som icke alltid fyller dessa krav. Då dessa färdigvaror skola säljas på den svenska marknaden i konkurrens med samma produkter från andra länder, gäller det också att få fram ett handelsagentnät, som fyller måttet. Sistnämnda fråga synes icke ha ägnats den uppmärksamhet, som den förtjänar.

Det är även naturligt att Östeuropa för att kunna göra sig gällande på den svenska marknaden i konkurrens med andra länder måste tillämpa betalningsvillkor, som icke äro mindre gynnsamma än de, som Västeuropa tillämpar. Om färdigvaror i ökad omfattning skola avsättas på den svenska marknaden kan man därför icke alltid kräva rembours. Man måste vidare skapa en betryggande ordning även för importören att i förekommande fall få opartisk besiktning och möjlighet att erhålla gottgörelse vid felaktiga leveranser. Det synes därför återstå åtskilliga praktiska kommersiella åtgärder, innan förutsättningar för en större expansion av färdigvaruimporten från Östeuropa föreligga.

Sammanfattningsvis uttalar förbundet, att någon särskild dirigering av utrikeshandeln med inriktning på östländerna icke synes av behovet påkallad. Visa sig dessa länder på ett annat sätt än hittills intresserade av att mottaga svenska färdigvaror och vilja de mera lägga sig vinn om exporten till Sverige av färdigvaror, finnas enligt förbundet säkert möjligheter för en ökad handel. Detta förutsätter emellertid en omläggning av dessa länders handelspolitik. Det förutsätter vidare ett mera praktiskt handhavande av försäljningen av deras produkter till Sverige, bl. a. i vad avser betalningsvillkor och möjligheter till reglering av uppkommande meningsskiljaktigheter. Icke minst förutsättes, framhåller förbundet till sist, ökade möjligheter till besök i länderna i fråga, direkta kontakter, marknadsundersökningar etc.

Sveriges allmänna exportförening och Sveriges industriförbund ha i ett gemensamt yttrande förklarat det vara ett allmänt svenskt intresse att i görligaste mån utvidga handeln med utlandet över huvud och äro i princip ense med motionärerna om önskvärldheten av att öka varuutbytet även mellan Sverige och länderna i Östeuropa. Att handeln med dessa länder för närvarande icke är mera omfattande, torde emellertid enligt dessa organisationer bero icke på åtgärder från svensk sida utan på den inriktning, handelspolitiken erhållit i de ifrågavarande länderna. I utlåtandet anföres vidare.

Från flera östeuropeiska länders sida har på sista tiden rests ett allt starkare motstånd mot import från Sverige, och detta gäller även — med vissa begränsade undantag — sådana svenska exportprodukter som traditionellt funnit avsättning på dessa marknader. Samtidigt har det visat sig allt svårare att från flera av länderna i fråga erhålla för det svenska folkhushållet värdefulla importvaror. Vi finna sålunda erfarenheten utvisa att — tvärtemot den av motionärerna hävdade uppfattningen — den synnerligen omfattande statliga dirigeringen av handeln i de östeuropeiska länderna närmast minskat, och icke ökat, möjligheterna för ett utvidgat varuutbyte med dessa. I anledning av vad motionärerna anfört om prisstegringen på våra importvaror från Förenta staterna och Västeuropa vilja vi endast peka på den för Sveriges vidkommande synnerligen ogynnsamma utvecklingen av de polska kolpriserna.

Motionärernas uppfattning om önskvärdheten av att omdirigera en betydande del av den svenska utrikeshandeln från marknaderna i väster till de östeuropeiska länderna kunna vi icke dela. Varje försök att leda handeln ifrån dess naturliga banor äro erfarenhetsmässigt dömda att i längden misslyckas. I Väst- och Centraleuropas länder samt i de transoceaniska världsdelarna finnes sedan gammalt huvudparten av den svenska exportens avnämare, och likaså kunna många för Sverige betydelsefulla importvaror erhållas endast från dessa områden. Vi anse det därför vara av vikt att icke — såsom motionärerna tänkt sig — inskränka utan tvärtom utvidga varuutbytet med dessa för Sveriges utrikeshandel så betydelsefulla marknader. Detta gäller icke minst Förenta staterna med hänsyn till att detta land dels är ensamt om att kunna erbjuda oss vissa försörjningsviktiga importvaror, dels har möjlighet att bjuda oss ett stort antal varor till lägre pris, och ofta även till högre kvalitet, än världsmarknaden i övrigt.

Vad slutligen angår motionärernas förslag om tillsättande av ett särskilt utredningsorgan kunna organisationerna icke finna, att behov föreligger av ett dylikt organ. I statens handels- och industrikommission äga statsmakterna redan ett handelspolitiskt utredningsorgan. Då bl. a. olika folkrörelser äro representerade i kommissionen, synes denna fylla motionärernas krav på att »de breda lagrens önskemål i fråga om utrikeshandelns inriktning och uppgifter tillfredsställande skola kunna komma till uttryck». Slutligen erinras i yttrandet om att vid de i fråga om flertalet av de östeuropeiska länderna årligen återkommande handelsförhandlingarna tillfälle gives att med respektive handelspartner diskutera angelägna svenska export- och importönskemål.

Kooperativa förbundet framhåller i sitt yttrande sammanfattningsvis, att förbundet är angeläget om att den ökning av handelsförbindelserna med Sovjetunionen och de övriga östeuropeiska länderna, som ägt rum under en följd av år, skall fortgå och vinna i takt och omfattning. Då emellertid en utredning av det slag, som motionärerna önska, icke kan anses vara behövlig för detta syfte, har förbundet avstyrkt motionerna.

Utskottet. I anslutning till de synpunkter som framkommit under remissbehandlingen av förevarande motioner vill utskottet till en början framhålla,

att den stora betydelse som utrikeshandeln äger för det svenska folkhushållet gör det angeläget att handeln får så fritt som möjligt söka sig till de marknader, där de förmånligaste villkoren för varuutbytet kunna erhållas. Det är uppenbarligen ett betydande svenskt intresse att så långt möjligt och inom ramen för de allmänna riktlinjerna för handelspolitiken söka utvidga utrikeshandeln över huvud, således även med Sovjetunionen och de öst-europeiska staterna.

I de föreliggande motionerna hemställes om tillsättande av ett utredningsorgan för att utreda och befordra möjligheterna till ett väsentligt vidgat varuutbyte mellan å ena sidan Sverige, å andra sidan Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna. Utskottet vill i anledning härav erinra om att statens handels- och industrikommission utgör det centrala handelspolitiska organ, som handhar den under rådande förhållanden erforderliga regleringen av varuutbytet med främmande länder och som till ledning för den aktuella handelspolitiken utför utredningsarbete i detta ämne. Detta organ äger en sådan sammansättning att berättigade önskemål från olika samhällsgruppers sida i fråga om utrikeshandeln kunna göra sig gällande. Det torde få ankomma på kommissionen att verkställa de utredningar som kunna finnas erforderliga rörande varuutbytet med de av motionärerna angivna länderna. Såsom kommissionen i sitt yttrande framhållit, skulle det innebära olägenheter för den allmänna handelspolitiska planeringen, därest ett område härav skulle brytas ut och läggas under en särskild institution. Det torde vara till fördel för utrikeshandeln i stort att erfarenheter och synpunkter beträffande det handelspolitiska arbetet överblickas i sin helhet av *ett* organ. Det synes därför enligt utskottet icke påkallat att tillsätta ett särskilt utredningsorgan för det av motionärerna angivna ändamålet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I:159 och II:203 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1952.

På bankoutskottets vägnar:
FRANS SEVERIN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik, Fahlander, Mogård, Werner*, Johannesson, Nordenson och Hansson*;

från andra kammaren: herrar Severin, Persson i Norrby, Schmidt, Sköldin, Gavelin*, Hallberg, Birke* och Nyberg.

---

* Ej närvarande vid justeringen.